

Motivácia ako terminologický problém

(Exkurz do analýzy kriminalistickej terminológie v medzijazykovom pláne)

Monika Jánošová

1 Terminológia v oblasti edukácie

Cieľom tohto príspevku je predstaviť motiváciu ako dôležité inštrumentálne médium, východisko analýzy odborného pojmového aparátu textov z oblasti kriminalistiky. Pri absencii pomenovania pre reálne existujúci pojem sa najmä v rámci medzijazykovej komunikácie môže stať dôraz práve na motiváciu odrazovým mostíkom pri konštituovaní cudzojazyčného pendantu ako materiálneho vyjadrenia adekvátneho ekvivalenčného statusu spektra jeho sémantických štruktúr. V súčasnom období sa čoraz väčšia pozornosť vedeckej komunity z prostredia termín tvorby sústreďuje na dodržanie požiadavky exaktnosti sprostredkovania významu z pohľadu odborníkov zo skúmanej oblasti, a to v intenciách jej vlastného kognitívneho naturelu. Očakáva sa teda, že tvorca termínu bude zdatný nielen ako odborník na jazyk, ale aj odborník v predmetnej oblasti. Naplniť túto métu nie je jednoduché, najmä ak je potrebné vytvoriť cudzojazyčný komunikát, ktorý reflektuje odborne natoľko špecificky štruktúrovanú problematiku, že bez kontaktu s reálnym prostredím nie je možné dospieť ku konsenzu medzi dopytom a ponukou. Tvorba terminológie nie je teda v kompetencii len prekladateľov a vedeckých pracovníkov, ale ako potvrdzuje prax, môže predstavovať dôležitý aspekt výučby napríklad aj na odborných školách.

Z existujúcich nám dostupných definícií sa v slovenskom prostredí najviac ujala tá, v ktorej sa lexéma *termín* označuje za *pomenovací prostriedok určený na odbornú komunikáciu, ktorá sa uskutočňuje v spisovnom jazyku* (Masár 1991: 37), a preto sa za jednu zo základných vlastností termínov považuje spisovnosť. Okrem spisovnosti má terminológia disponovať aj ďalšími vlastnosťami, ktorých zastúpenie vo vzťahu k jednotlivým konkrétne vymedzeným jednotkám je rozdielne. *Táto rozdielnosť vyplýva zo špecifických črt alebo potrieb konkrétnej národnej terminológie* (ibid.: 37) a vyskytuje sa tak v prípade termínov vytvorených už dávnejšie, ako aj termínov vytvorených len nedávno.

Pri tvorbe nového terminologického aparátu je preto potrebné vlastnostiam termínov venovať mimoriadnu pozornosť, čomu však musí predchádzať príprava už počas štúdia. Týka sa to rovnako študentov odboru prekladateľstvo, ako aj budúcich učiteľov cudzieho jazyka, ktorí by v súvislosti s uvedeným mali absolvovať viac než len dva semestre prekladu, ktoré sa

zvyčajne na slovenských školách filologického typu ponúkajú. Reálna prax v edukačnej sfére svedčí o tom, že tak pri preklade ‚bezekvivalentných‘ (resp. ‚nulových‘) cudzojazyčných odborných výrazov, ako aj pri tvorbe domácich termínov, ak aj je vlastnostiam termínov venovaná pozornosť, tak skôr len okrajovo; na stredných odborných školách, napríklad, v rámci hodín slovenského (a len výnimočne i cudzieho) jazyka. Túto skutočnosť môžu potvrdiť napríklad učitelia cudzieho jazyka na Strednej odbornej škole PZ. Podobný typ školy pripravuje svojich žiakov aj na komunikáciu s cudzincami, čo si vyžaduje ovládanie cudzojazyčnej terminológie z oblasti práva, poriadkovej polície, hraničnej polície a kriminalistiky. Úlohou učiteľa cudzieho jazyka je potrebnú terminológiu poskytnúť (najmä ju preložiť) a zároveň, v prípade bezekvivalentnej terminológie, jej výber študentom odôvodniť. Pre pokročilých jedincov je to dôležitá informácia, ktorá môže mať hodnotu etalónu spôsobu tvorby terminológie.

2 Odborná literatúra a prekladateľská prax

Nevyhnutným krokom, ktorý by mal predchádzať prekladu odbornej literatúry, by mala byť orientácia v existujúcej odbornej literatúre. Preto už počas vysokoškolského štúdia je potrebné zdôrazniť nielen túto skutočnosť, ale aj nevyhnutnosť pracovať s kvalitnými slovníkmi, nie internetovými translátormi. Internetové translátory môžu poslúžiť ako inšpirácia pri hľadaní správneho ekvivalentu, nemali by však byť považované za absolútne spoľahlivý zdroj odkazu na konkrétnu terminológiu. Tento fakt je potrebné pripomínať nielen študentom študujúcim cudzí jazyk, ale študentom vo všeobecnosti, pretože aj tí sa z pozície svojho odboru môžu ocitnúť v situácii, keď budú musieť, napríklad v prípade odlišného klasifikačného systému, konkrétny termín preložiť alebo vytvoriť nový termín. Z tohto dôvodu by všetci študenti mali vedieť, že preklad terminológie (a nielen jej) nespočíva v jej absolútnom substituovaní. Je potrebné študentom pripomínať, že neznalosť konkrétneho vedného odboru vo väčšine prípadov vedie v konečnom dôsledku k tvorbe nekvalitného translátu. Ďalším dôležitým faktom, na ktorý je potrebné upozorniť, je, že prekladateľ sa často ocitá v pozícii, keď ani odborný slovník, resp. odborná literatúra neposkytnú riešenie. J. Opalková postuluje názor, že preklad odborných textov vyžaduje istý algoritmus práce, pričom ako prvý krok uvádza identifikáciu oblasti komunikácie (všeobecný, odborný text), následne identifikáciu predmetu odbornej komunikácie (zaradenie: technický text, spoločenskovedný text atď.) a medzi prvky prekladateľského inštrumentária ako dôležité východisko radí paralelné texty (2016: 9).

Podobný algoritmus alebo *system* predstavuje komplex konštituovania „*súboru jednotlivín navzájom spojených určitou štruktúrou, sieťou vzťahov do usporiadaného celku*“ (<http://slovníky.juls.savba.sk/>). Aj systém hľadania lexiky pri preklade takzvanej bezekvivalentnej terminológie (termín používaný pri absencii slovníkového pendantu v jednom z pracovných jazykov pri dvoj-, resp. aj viacjazyčnej komunikácii) pozostáva zo súboru navzájom spojených „jednotlivín“ ako istého typu „nevyhnutností“, teda istých prediktorov. Prvou z nich sú teoretické vedomosti o preklade ako činnosti i špecifickom odbore, ktoré by mali predchádzať samotnému prekladu, pričom v prípade prekladu textov nasýtených odbornou terminológiou je to osobitne dôležitá premisa. Druhou nevyhnutnosťou je znalosť konkrétneho vedného odboru, čo predpokladá dostatočnú orientáciu prekladateľa v odbore i jemu vlastnej terminológii. Z nich sa odvíja potenciálna možnosť konštitúcie novej terminologickej jednotky s hodnotou adekvátnosti a optimálnosti aproximácie kognitívnej štruktúry jednotky východiskového textu. Ďalšou nevyhnutnosťou pri preklade bezekvivalentnej terminológie je znalosť, ako terminológiu tvoriť, a to nielen výberom lexiky sémanticky a systémovo korešpondujúcej s terminológiou klasifikačného systému krajiny cieľového jazyka, ale zároveň tak, aby zvolená lexika disponovala základnými vlastnosťami terminológie, a to predovšetkým spisovnosťou, exaktnosťou, jednoznačnosťou a vo väčšine prípadov aj motivovanosťou (Masár 1991: 37).

2.1 Kalkovanie vs. sémantická motivovanosť

Pozícia Slovenska ako člena Európskej únie a z toho vyplývajúce vzťahy nielen na pôde Európskeho parlamentu, ale aj s jednotlivými zahraničnými spoločnosťami, vzdelávaním atď., prinášajú so sebou aj množstvo informácií prostredníctvom textov v odbornom jazyku, ktoré je potrebné preložiť. Mnohí prekladatelia, možno v snahe čo najviac prispôbiť slovenčinu cudziemu jazyku, volia ako prekladateľský postup, a to nielen terminológie, kalkovanie. Takýto spôsob prekladania môže niekedy pôsobiť nekorektne, avšak oveľa zložitejšia je skutočnosť, ak doslovný preklad má nulovú výpovednú hodnotu, resp. takto preložený termín odkazuje na úplne iný pojem: *akceleračná stopa* vs. *Beschleunigungsspur*. Termín *Beschleunigungsspur* je doslovným prekladom termínu *akceleračná stopa*, t.j. jednotlivé konštituenty obidvoch termínov sú v pozícii sémantických pendantov, avšak neodkazujú na ten istý pojem – *akceleračná stopa* je druhom stopy, ktorá vznikne počas vedenia motorového vozidla, pri ktorom vodič úmyselne pretáča koleso vozidla, termín *Beschleunigungsspur* je zastaraným termínom odkazujúcim na pripájací pruh (cesta, ktorá umožňuje vstup na diaľnicu); súčasná

podoba termínu s rovnakým pojmom je *Beschleunigungsstreifen/ Einfädelungsstreifen*. V uvedenom príklade dochádza k sémantickému posunu. Na takúto skutočnosť upozorňuje aj Opalková, ktorá uvádza: „*Možnosť vzniku sémantických posunov ... pri preklade odkazuje na viaceré aspekty... niekedy spätých so systémovými vzťahmi medzi slovami... Patrí k nim aj medzijazyková homonymia (ktorá potenciálne vedie ku konštituovaniu prekladateľských faux amis v cieľovom komunikáte), resp. prevod informácie kalkovaním*“ (Opalková 2012: 68).

Atribútom dnešnej spoločnosti je byť v ktorejkoľvek oblasti ‚trendový‘ (byť ‚in‘, moderný), čo platí aj pre oblasť prekladania. Pod ‚trendovosťou‘ pri prekladaní máme na mysli tendenciu uplatňovať prvoplánovo sa ponúkajúci postup sprostredkovania informácie kalkovaním. Ide o cieľený úmysel zachovať podľa možnosti všetky prvky cudzieho jazyka, a to nielen výberom sémanticky totožnej lexiky, ale tiež identickým formálnym radením prvkov v kompozitách. Niekedy, ak je v názve zreteľne štruktúrovaná predstava komunikanta, je výsledok takéhoto prekladania úspešný, avšak čím vyšší je počet prvkov v termíne, tým nižšia je úspešnosť v kvalite prekladu, a teda i v adekvátnej reflexii pojmu v cieľovom prostredí. Rozumieť odbornému jazyku, čo vie každý profesionálny mediátor, neznamená prekladať pomocou odborného prekladového slovníka, ale s príslušným odborom sa oboznámiť tak, aby bola možná reflexia textu bez výraznej pomoci odborníka v konkrétnom odbore. Ten však, z pozície odborného poradcu, nemôže byť úplne vylúčený, pretože prekladateľ, vzhľadom na skutočnosť, že vo väčšine prípadov ide o laika, sa môže ocitnúť v situácii, keď je nútený odbornú stránku komunikátu konzultovať. Takýto postup alebo spolupráca by mali byť povinnosťou aj pri zostavovaní terminologických prekladových slovníkov v akomkoľvek, nielen vednom odbore.

Kalkovaním prekladateľ prenáša do translátu motiváciu pôvodného termínu. Tá však pre príjemcu prekladu napriek tomu nemusí byť sémanticky priehľadná. Motivovanosť je vlastnosť, ktorá sa v slovenskej teórii terminológie postuluje ako prvá a základná vlastnosť termínu (Masár 1991: 39). Veľká pozornosť jej bola venovaná už v minulosti, a to hlavne v Rusku; na Slovensku jej pozornosť venoval J. Horecký, neskôr I. Masár. Aby sme však termínom pri komunikácii rozumeli, nepotrebujú disponovať vlastnosťou motivovanosti. Keďže termíny sú prvkami určitého (vedného) odboru, je potrebné, aby sme rozumeli najprv konkrétnemu (vednému) odboru a na základe toho volili pri preklade bezekvivalentnej terminológie motiváciu korešpondujúcu s klasifikačným systémom konkrétneho odboru. Jedným z druhov motivovanosti je sémantická motivovanosť, ktorá je v kriminalistickej terminológii súčasťou termínov odkazujúcich napríklad na daktyloskopické vzory (pozri

nižšie). Tento druh motivovanosti je v prípade daktyloskopie nevyhnutnou vlastnosťou, pretože termíny reflektujúce podobnosť majú diferenciačnú funkciu.

3 Kriminalistika

Kriminalistika patrí medzi interdisciplinárne odbory (kriminalistická chémia, mechanoskopia, balistika, daktyloskopia, trasológia atď.), preto preklad bezekvivalentnej terminológie jednotlivých oblastí kriminalistiky je ešte náročnejší než v prípade terminológie z odborov neinterdisciplinárnych a frekvencia konzultácií s odborníkom v odbore kriminalistika je oveľa vyššia než v prípade iných vied. Napríklad, ak by pri preklade nemeckého termínu *Passspuren* laik postupoval po sémantickej osi jednotlivých konštituentov, potenciálne by mohol dospieť k záveru, že ide o *stopy, ktoré sa k sebe hodia*. Takýto preklad je nejasný (otázka znie: v akom zmysle sa stopy k sebe hodia?) a ani podoba slovného spojenia *hodiaca sa stopa* neposkytuje presný obraz o vecnej podstate analyzovaného nemeckého termínu (napríklad, stopa hodiaca sa k čomu?). Na základe konzultácie takto preloženého termínu zasadeného do príslušného kontextu je možné odborníka nasmerovať k termínu, ktorý v jazyku a v danom odbore má svoje miesto ako ustálený pendant, a to *lomové plochy*. Prekladateľ, laik v odbore, by bez neho nevedel, ktorým smerom sa má jeho hľadanie v kriminalistike uberať (aký druh stopy hodiaci sa k sebe?). Pri preklade termínu *Passspuren* by však nevedel opis, ale skôr nejasnosť a nepresnosť, ktorá je v terminológii vylúčená.

„Kriminalistika je veda o spôsoboch a prostriedkoch, ktorými sa nachádzajú, zaisťujú, trvale uchovávajú a skúmajú súdne dôkazy používané na objasnenie trestných činov, zaisťujú páchatelia a hľadajú spôsoby, akými zabrániť trestným činom“ (Porada 2007: 9).

Straus považuje kriminalistiku za *„samostatný vedný odbor, ktorý skúma a objasňuje zákonitosti vzniku, zániku, vyhľadávania, zaisťovania, skúmania a používania kriminalistických stôp, iných súdnych dôkazov a kriminalisticky významných informácií a na tomto základe vypracováva metódy, postupy, prostriedky, operácie a odporúčania pre proces skúmania kriminalisticky relevantných udalostí v podmienkach trestného konania“* (Straus 2004: 47).

3.1 Daktyloskopia

Jednou z oblastí odboru kriminalistika je aj daktyloskopia (z gr. daktylos – prst, skopeo – pozeráť), čo je náuka o obrazcoch papilárných línií, ktoré sa nachádzajú na vnútornej strane článkov prstov (aj dlaní a chodidiel) človeka. Obrazce, ktoré papilárne línie vytvárajú sa

u jednotlivých osôb odlišujú; tieto obrazce predstavujú daktyloskopické vzory, ktorých podoba a počet je v jednotlivých krajinách odlišná.

Definície odkazujúce na odbor daktyloskopia obsahujú termíny predstavujúce významnú súčasť tohto odboru, zároveň však nie sú pre laika veľmi zrozumiteľné. Štúdium odbornej literatúry alebo konzultácie s odborníkom sú preto nevyhnutné. Na ich základe prekladateľ zistí, že slovenský termín *papilárna línia* odkazuje na dva pojmy, čo je demonštráciou neexaktnosti významu tohto združeného pomenovania ako termínu v rámci existujúceho klasifikačného systému. Uvedený fakt by sa pri absencii štúdia cudzojazyčnej odbornej literatúry (tu v rovine slovenský jazyk → nemecký jazyk) zákonite odzrkadlil na kvalite prekladu. Prekladateľ bez odborných teoretických znalostí by potenciálne siahol po prvom pendante, a to *línia* → *Linie* → papilárna **línia** → *Papillarlinie* (existujúci termín), avšak: 0 ← *Papillarleiste*.

Obrázok 1. Obrazec papilárnych línií

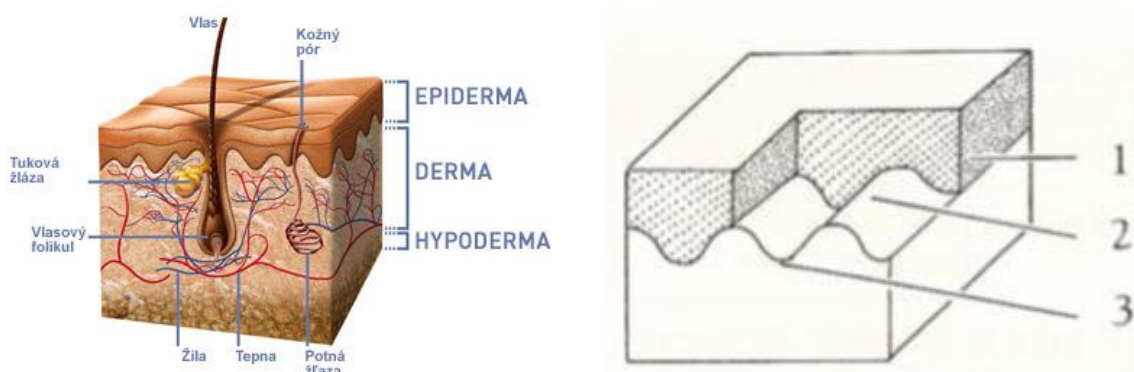

Obrázok 2. Papilárne lišty v podobe daktyloskopického vzoru „slučka“

Z obrazovej prílohy je zrejmé, že obráz Na obrázku 1 (na odtlačku) sú viditeľné čiary obrázku 2 je možné identifikovať ‚čiar‘, ktoré sú však súčasťou kože, presnejšie vrchnej vrstvy kože nazývanej epiderma. Prostredníctvom čiar, ktoré disponujú vlastnosťou dvojdimenzionálnosti nie je možné odtlačok vytvoriť. Aby bolo možné vytvoriť plochý (dvojdimenzionálny) odtlačok, je potrebné použiť ‚objekt‘, ktorý plochý nie je, ale disponuje

vlastnosťou trojdimenzionálnosti. V prípade odtlačku vytvoreného odtláčením ruky je trojdimenzionálnym objektom koža ruky, presnejšie koža prstov, palca a dlane, pretože iba na týchto častiach ruky sa nachádzajú trojdimenzionálne ‚objekty‘ schopné vytvoriť odtlačok, ktoré sú pod vrchnou vrstvou kože, epidermou. Plastickosť papíl v derme sa odráža vo vrchnej vrstve kože

Slovenská kriminalistická terminológia odkazuje termínom *papilárna línia* na dva pojmy, a to papilárnu líniu, ktorá je súčasťou daktyloskopického odtlačku (obr. 1) a ‚líniu‘, ktorá predstavuje súčasť dermy (obr. 2) a plasticky sa odráža v epiderme. Tento nedostatok navrhujem odstrániť vytvorením chýbajúceho termínu, zohľadňujúceho pojem odkazujúci na ‚líniu‘ predstavujúcu súčasť kože. Pri návrhu termínu som sa nechala inšpirovať nemeckou odbornou literatúrou a termínom *Papillarleiste*, ktorý odkazuje na ‚líniu‘ ako súčasť kože. Jedným z významov nemeckej lexémy *Leiste* sémanticky korešpondujúcej s obsahom pojmu odkazujúceho na papilárnu ‚líniu‘ ako súčasť kože je *úzky, tenký a väčšinou dlhý kus dreva, kovu alebo umelej hmoty, ktorým sa pokrývajú hlavne okraje* (Duden 2006), napr. *Holzleiste* (drevená lišta), *Metalleiste* (kovová lišta), *Kunststoffleiste* (umelohmotná lišta). Lišta vo všeobecnosti, nech je vyrobená z akéhokoľvek materiálu, je plastická, čiže disponuje vlastnosťou trojdimenzionálnosti. Plastickosť je charakteristickým znakom aj v prípade papilárnych ‚línií‘, ktoré sú súčasťou kože; bez vlastnosti plasticity (obr. 3, časť 2) by daktyloskopický odtlačok nevznikol.

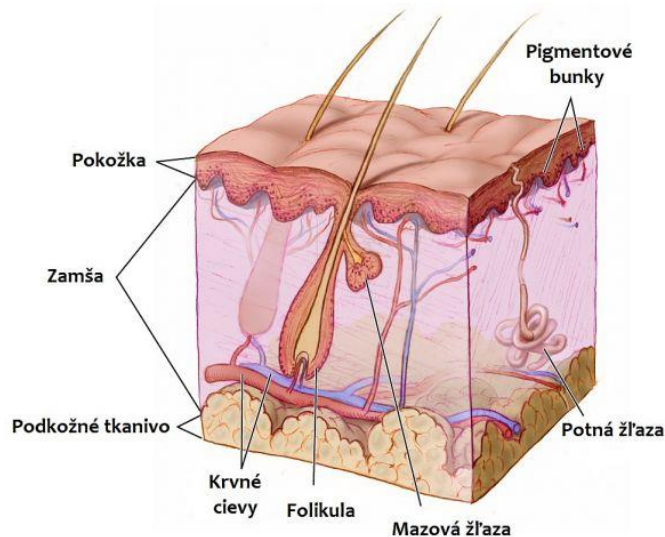
Obr. 3 Prierez kože: 1. epidermis, 2. dermálna lišta, 3. žľazový záhyb (Seidenberg-Kajabova et al. 2010: 214).

Pre pojem papilárnych ‚línií‘ predstavujúcich súčasť kože navrhujem termín *papilárna lišta*. Námietskou proti tomuto návrhu by mohlo byť adjektívum *papilárny*, ktoré odkazuje na:

1. výbežky zamše¹ vybiehajúce do epidermy usporiadanej do rozličných tvarov;
2. bradavkovitý výrastok, bradavka (<http://slovníky.juls.savba.sk/> slovník cudzích slov).

Výbežky, nielen zamše (dermy; obr. 4), predstavujú niečo vystupujúce alebo vyčnievajúce, preto by adjektívum *papilárny* (papilárna línia) malo dostatočne pokrývať pojem odkazujúci na ‚línie‘

Obrázok 4.
Prierez kože

ako súčasť kože, a teda na plasticosť. Problémom je skutočnosť, že jeden a ten istý termín, *papilárna línia*, odkazuje na dva pojmy, a to papilárna línia ako súčasť ‚odtlačku‘ a papilárna línia ako súčasť ‚kože‘. Aj keď tento nedostatok je v odbornej písomnej alebo ústnej komunikácii ‚maskovaný‘, napr. kontextom alebo doplnením príslovkového určenia miesta papilárna línia *na koži*), z terminologického hľadiska ide o defekt, ktorý je potrebné, v záujme bezproblémového dorozumenia a v záujme zabezpečenia takých terminologických vlastností ako motivovanosť, presnosť a jednoznačnosť, odstrániť.

Potrebám odbornej komunikácie vyhovujú termíny s onomaziologickou štruktúrou, v ktorej sa redukované, ale pritom priezračne premieta pojmová štruktúra. Tejto požiadavke dobre zodpovedajú motivované termíny (Masár 1991: 39), ich forma odzrkadľuje definíciu pojmu. Navrhnutý termín *papilárna líšta* vychádza z logického spektra pojmu. Keďže termín nemôže obsahovať všetky predikáty pojmu, v záujme eliminovania možnosti zámieny jedného termínu iným termínom je potrebné termín doplniť o definíciu. Tá by mala byť vytvorená v spolupráci s odborníkom v konkrétnom vednom odbore. Výsledok reálnej kooperácie praktika a jazykového experta demonštruje nasledujúca definícia:

¹ zamša (derma) – *anat. vrstva* kože nachádzajúca sa pod pokožkou (<http://slovníky.juls.savba.sk/>)

1. *Papilárne líšty sú výstupky na koži prstov/dlani/chodidiel človeka/l'udoopa.*

Na základe vytvorenia nového termínu, ktorý však je neoddeliteľnou súčasťou definície odkazujúcej na *papilárne línie*, to jest línie ako súčasti odtlačku, bolo potrebné upraviť aj definíciu odkazujúcu na termín papilárne línie:

2. *Papilárne línie sú obrazce, ktoré vznikajú odtlačením papilárnych líšt prstov/dlane/chodidla človeka/l'udoopa na objekt.*

V uvedenom príklade návrhu kriminalistického termínu sa reflektuje dôležitosť uplatnenia motivácie ako jednej z vlastností terminologických jednotiek. Podobných príkladov je veľa aj v iných vedných odboroch. Hoci sa názory na prítomnosť vlastnosti motivácie rôznia, táto vlastnosť uľahčuje nielen prvý kontakt s konkrétnym termínom (študenti), ale tiež jeho identifikáciu medzi množstvom ďalších termínov. V záujme bezproblémovej medzinárodnej komunikácie sú motivované termíny istou ‚zárukou‘ pochopenia významu pojmu a sú legálnym odôvodnením v súčasnej dobe preferovaného prekladateľského postupu kalkovania ako postupu uprednostňovaného pred oboznámením sa s konkrétnym (vedným) odborom.

3.2 Daktyloskopické vzory

Terminológia odboru daktyloskopia z veľkej časti využíva sémantickú motiváciu. V tejto oblasti je zastúpená mimoriadne bohato, preto je obrazová príloha pri preklade bezekvivalentnej terminológie nevyhnutnosťou. O to viac je vizualizácia nevyhnutná v prípade predstavovania terminologického problému laikom.

Obrázok 6. Oblúk

Obrázok 7.
Otvorená slučka vľavo

Obrázok 8.
Otvorená slučka vpravo

Obrázok 9.
Dvoj- a viacdeltový vzor

Obrázok 10.
Zatvorená slučka vpravo

Obrázok 11.
Zatvorená slučka vľavo

Prostredníctvom papilárnych líšt vzniká odtlačok, ktorého podoba je reprezentovaná konkrétnym daktyloskopickým vzorom. Ten môže predstavovať oblúk, slučku, dvoj- a viacdeltový vzor (na Slovensku a v Českej republike) alebo iné vzory (v iných krajinách). Odlišnosť v daktyloskopických vzoroch znamená odlišnosť v klasifikačnom systéme², preto vzniká nevyhnutnosť preložiť termín/y bez existencie lexikografického substituenta v cieľovom jazyku. Termín by mal byť preložený tak, aby okrem pokrytia pojmu zapadol svojou lexikálnou podobou medzi ostatné termíny rovnakého druhu, nie však na úkor pojmu.

Grafická, a teda aj lexikálna podoba daktyloskopických vzorov sa v jednotlivých krajinách líši, aj keď možno pozorovať zhodu minimálne pri vzore oblúk, slučka a vírovom/deltovom vzore.

Daktyloskopické vzory predstavujú druh prvej identifikácie, a teda možnosť vylúčenia niektorých osôb z podozrenia. Aj v prípade daktyloskopických vzorov zohráva motivácia, presnejšie motivácia na základe princípu podobnosti, dôležitú úlohu. Takto vytvorená terminológia si motiváciu na základe princípu podobnosti vyžaduje, pretože práve podobnosť je dôležitým faktorom odlišovania medzi termínmi odkazujúcimi na jednotlivé daktyloskopické vzory.

Keďže, ako bolo spomenuté vyššie, klasifikačné systémy daktyloskopických vzorov sa v jednotlivých krajinách odlišujú, vzniká nutnosť chýbajúce termíny preložiť. Ako príklad uvádzame nemeckú terminológiu z tejto oblasti. Jedným z nemeckých daktyloskopických

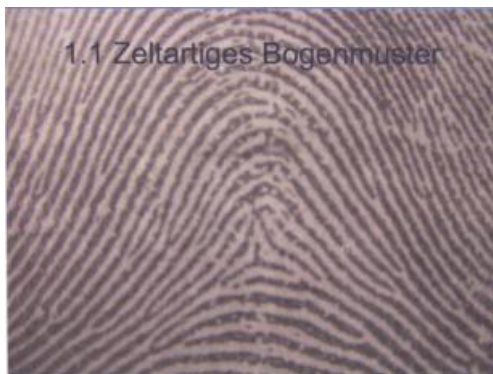
² Slovenský termín *oblúkový vzor* nemá ďalšie variácie odkazujúce na oblúk v porovnaní s nemeckým termínom *Bogenmuster*, ktorý sa delí na: *Zeltartiges Bogenmuster* a *Tannenartiges Bogenmuster*.

vzorov nachádzajúcich sa aj v slovenskej kriminalistike je (s) *Bogenmuster* – oblúkový vzor (*die Bogenmuster* – oblúkové vzory).

Obr. 12 **Bogenmuster**
oblúkový vzor

Daktyloskopický vzor *Bogenmuster* sa však v nemeckej kriminalistike delí na *Zeltartiges Bogenmuster/U-Muster* a *Tannenartiges Bogenmuster/T-Muster*

Obrázok 13. „Stanový“ oblúkový vzor
(stan) = *U-Muster*

Obrázok 14. „Jedličkový“ oblúkový vzor =
T-Muster

Bogenmuster (oblúkové vzory; obr. 11), v ktorých sa nevyskytuje žiadna *delta*, sa delia na *U-Muster* (vzor v tvare písmena *U* – papilárne línie v jadre vzoru sú oblúkovito klenuté smerom hore) a *T-Muster* (vzor v tvare písmena *U* – papilárne línie v jadre vzoru sú usporiadané v tvare jedličky).

Keďže termíny *Zeltartiges Bogenmuster* a *Tannenartiges Bogenmuster* nemajú v slovenskej kriminalistickej terminológii ekvivalenty, bolo potrebné ich preložiť. Obidva termíny sú vyššie uvedené spolu s ďalším termínom, ktorý je oddelený lomkou; tá je znakom fakultatívnosti, upozorňuje nato, že v nemeckej kriminalistike existuje v ich prípade možnosť výberu. Ak vychádzame z odbornej literatúry skúmajúcej terminológiu vo všeobecnosti, takáto skutočnosť sa považuje za znak defektu. Ak však vychádzame zo skutočnosti, že sa na konkrétny pojem odkazuje dvomi termínmi, a to už v začiatkoch získavania vedomostí z oblasti daktyloskopie, takúto skutočnosť takúto skutočnosť za ‚nedostatok‘ považovať nie je potrebné.

Záver

Týmto príspevkom sme chceli poukázať na úskalia prekladu bezekvivalentnej terminológie z oblasti kriminalistiky (daktyloskopie), kde adekvátne sprostredkované informácie majú dôležitú úlohu v procese riešenia a následného rozhodovania v prospech alebo v neprospech podozrivej osoby. Na základe vyššie uvedeného možno konštatovať, že reálna prekladateľská prax v oblasti daktyloskopie jednoznačne potvrdzuje nevyhnutnosť identifikovať takú vlastnosť ustálenej odbornej terminológie, akou je motivovanosť, a to nielen pri preklade bezekvivalentnej terminológie, ale aj pri tvorbe terminológie odkazujúcej na nové pojmy. V tomto prípade by vlastnosť motivovanosti však nemala vystupovať na úkor pojmu; prekladateľ by sa svojim prekladom mal snažiť vytvoriť pendant sémanticky zodpovedajúci pojmu a (ak je to možné) zapadajúci do klasifikačného systému krajiny cieľového jazyka.

Literatúra:

- 1 DUDEN. (2006): *Deutsches Universalwörterbuch. 6. überarbeitete Auflage.* Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich: Dudenverlag.
- 2 FRINGS, Ch. – RABE, F. (2011): *Lehr und Studienbriefe Kriminalistik. Kriminologie. Band 16, Grundlage der Kriminaltechnik I.* Hilden: Verlag deutsche Polizeiliteratur GmbH.
- 3 *Langenscheidts Großwörterbuch. Deutsch als Fremdsprache.* Das einsprachige Wörterbuch für alle, die Deutsch lernen. Berlin, München.
- 4 MASÁR, I. (1991): *Príručka slovenskej terminológie.* Bratislava: VEDA – vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

- 5 OPALKOVÁ, J. (2012): *Mediácia interkultúrnej komunikácie II. Súdny prekladateľ*. Prešov:
- 6 FF PU.
- 7 OPALKOVÁ, J. (2016): *Odborný preklad. Komunikácia v podnikateľskom prostredí. 2. prepracované a rozšírené vydanie*. Prešov: FF PU.
- 8 PORADA, V. (2007): *Kriminalistika*. Bratislava: Vydavateľstvo právnickej literatúry IURA EDITION, s. r.o.
- 9 SEIDENBERG-KAJABOVA, H. – POSPISILOVA, V. – VRANAKOVA, V. – VARGA, I. (2010): *An original histological method for studying the volar skin of the fetal hands and feet*. Olomouc: Biomedical papers of the Medical Faculty of the University Palacký
- 10 STRAUS, J. (2004): *Úvod do kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.

Internetové zdroje:

Daktyloskopia – Dostupné na: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Daktyloskopia>

https://gletschertraum.de/Lehrmaterialien/KT/23_Daktyloskopie.pdf

Obr.4. Priezez kože – Dostupné na: <https://www.dixo.sk/kozne-zmeny/>

Fingerprint – Dostupné na: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Fingerprint.jpg>

Finger – Dostupné na:

http://www.paradisi.de/Health_und_Ernaehrung/Anatomie/Finger/Artikel/8508.php

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra – Dostupné na: <http://slovniky.juls.savba.sk/>

Ľudské telo – Dostupné na: <http://www.oaprievidza.eu/ludsketelo/>

Resumé

Terminológiu zastupujú špecifické jednotky, ktoré by mali, s výnimkou vlastnosti spisovného jazyka, obsahovať tiež iné vlastnosti. V prípade odlišnosti klasifikačných systémov a z toho vyplývajúcej potreby preložiť/vytvoriť termín/termíny, sa pri preklade/vytváraní termínu/termínov, ktorý/é by obsahoval/li väčšinu základných terminologických vlastností, nemusí podariť dosiahnuť úspech. Prekladu bezekvivalentnej terminológie a terminológie pomenúvajúcej pojmy, ktoré odkazujú na najnovšie výsledky v oblasti vedy, výskumu atď.,

by mala byť pozornosť venovaná už počas štúdia na univerzite, a to nielen v prípade štúdia translatológie, ale v akomkoľvek študijnom odbore, ktorého absolventi sa môžu ocitnúť v pozícii tvorcov terminológie. Jednu z hlavných terminologických vlastností postulovaných slovenskou teóriou terminológie, predstavuje motivácia na princípe podobnosti, ktorá je zreteľne prítomná vo vednom odbore daktyloskopia, t.j. jednej z disciplín kriminalistiky. Týmto druhom motivácie sa zaoberá aj tento príspevok.

Resumé

Motivation as a terminological problem

Terminology is represented by specific units that should, except the quality of standard language, contain other qualities as well. In case of difference of classification systems and therefore the necessity to translate/create a term/terms, one does not have to be successful in translating/creating a term/terms that would contain the majority of the basic terminological qualities. Translation of terminology having no equivalents and terminology denoting notions referring to the latest results within a science, a research etc. should be paid attention to as early as during university study, not only in case of the field of translation studies, but any fields of study whose graduates can also find themselves in a position of creators of terms. One of the basic terminology qualities postulated by the Slovak theory of terminology is represented by the motivation on the principle of similarity that is clearly present in the scientific discipline of dactyloscopy, namely one of the disciplines of criminalistics. This type of motivation is dealt with in this paper.